

deel van de Molukken die onder het gezag stonden van de sultan van Ternate. Teneinde levering aan derden te voorkomen en de prijzen hoog te houden wenste de Compagnie de teelt te beperken.

Op Banda greep Coen persoonlijk in. Jegens de inheemse bevolking stond hij, aldus de historicus H. T. Colenbrander, 'met een volledige gevoelloosheid niet alleen, maar ook met een volledig wanbegrip'¹ – hij doodde op Banda een deel van de inheemse bevolking en verdreef de rest (zijn optreden werd door de Heren Zeventien afgekeurd); de gronden waar de muskaatnoten werden geteeld, werden vervolgens aan oud-dienaren van de Compagnie toegewezen, de z.g. perkeniers, die ze met slaven gingen bewerken en zo druk een algemene smokkelhandel bedreven dat de meesten hunner zich elke luxe konden permitteren die de zeventiende eeuw kende.

Wat de kruidnagelen betrof: de sultan van Ternate had al in 1607 de Compagnie het monopolie van de handel in deze specerijen gegeven maar dat viel moeilijk effectief te maken doordat de inheemse bevolking zich tegen het kappen van de kruidnagelbomen verzette en de kruidnagelen aan derden bleef leveren. Geleidelijk ging de Compagnie er toen toe over, de kruidnagelteelt op en bij het eiland Ambon te concentreren, overal elders in de Molukken de kruidnagelbomen te vernielen en de scheepvaart in het gehele gebied onder scherpe controle te stellen.

Ambon was een merkwaardig eiland. Een deel van de inheemse bevolking was er van katholiek protestant, d.w.z. gereformeerd geworden, sommigen overigens onder dwang. De Compagnie liet de laatste Portugese missionarissen met hun trouwste volgelingen naar de Philipijnen overbrengen en zond predikanten naar Ambon die er in de landstaal, het Oeliassisch, of in het Maleis gingen preken – al in 1650 was het Nieuwe Testament in het Maleis vertaald.

In 1652 wist de Compagnie de troonsverheffing van een sultan van Ternate af te dwingen die tegen betaling van een groot jaargeld in zijn gehele gebied de kruidnagelteelt verbood. Zij moest toen nog vijf jaar oorlog voeren voordat zij het verzet op dicht bij Ambon gelegen eilanden had bedwongen. Op Ambon en twee van die eilanden, gedeeltelijk onder dwang bevolkt door er inheemsen van elders naar toe te brengen, werd de kruidnagelteelt geconcentreerd en jaarlijks voer een door de Compagnie gecommandeerde vloot van inheemse vaartuigen in de Molukken en omgeving rond om clandestiene kruidnagelbomen te kappen, weer-

¹ H. T. Colenbrander in de *Encyclopaedie van Nederlands Oost-Indië*, dl. VIII (1939), p. 1596.